

ÇİN'DE YAKINÇAĞ EĞİTİM REFORMLARI: ESKİ EĞİTİM, BATI EĞİTİMİ, YENİ EĞİTİM KAVRAMLARI

MODERN EDUCATION REFORMS IN CHINA: OLD EDUCATION, WESTERN EDUCATION, NEW EDUCATION CONCEPTS

Tuğba AKGÜR*

Öz

Çin toplumu yüzyıllarca Konfüçyanizm (Rujia 儒家) öğretileri doğrultusunda yaşamış, memurluk sınavlarının içeriklerini bu öğretiler oluşturmuştur. Tarih boyunca birbiri ardına gelen hanedanlar Konfüçyusçu düşünce ve akımların genç kuşaklara ulaştırılmasını eğitimin temel hedefi olarak görmüşlerdir. Erdemli insan olmanın gerekleri, küçüklerin büyüklerine, asların üstlerine karşı davranışları, gelenek ve göreneklerin önemi gibi konular üzerine yoğunlaşan Konfüçyanizm her ne kadar geleneksel Çin kültür ve değerlerinin günümüze kadar ulaşmasını sağlamış olsa da, öğretileri Çin toplumunun modernleşmesinin karşısında bir engel olarak görülmüştür. 16. yüzyılın sonlarından itibaren Çin'e giden ilk misyonerler aracılığıyla batının bilim ve teknolojiyle tanışan Çinliler, sonraki yüzyıllarda batılı güçler ve Japonya karşısında ağır askeri yenilgilerle karşılaşmış ve böylece bilim ve teknolojiye aslında çok geri olduklarını anlayarak eğitim alanında reformun zorunluluğunu kavramışlardır. Bu çalışmada, üst üste yaşanan yenilgilerden sonra girilen toplumsal reform denemeleri ile birlikte Çin'de eğitimin modernleşme süreci üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Eğitim, Modern Eğitim, Reform, Eski Eğitim, Batı Eğitimi, Yeni Eğitim.

Abstract

Chinese society has lived in the direction of Confucianism (Rujia 儒家) for centuries, and these doctrines constitute the contents of civil service examinations. Throughout history, dynasties have accepted the transfer of Confucian ideas and teachings, that focuses on issues such as the necessity of being a virtuous person, the importance of traditions and customs, to younger generations as the main goal of education. In this respect, although Confucianism ensured Chinese culture and values come right up to the present day, the teachings of Confucianism has been seen as an obstacle against the modernization of Chinese society. Chinese people become acquainted with Western science and technology by means of the very first missionaries who traveled to China from the late 16th century onwards. After suffering severe military defeats by Western powers as well as Japan in the next centuries, they realized how underdeveloped they are in terms of science and technology, thus the inevitability of a reform in education. This study will emphasize on social reform efforts embarked upon successive defeats, together with the process of modernization in Chinese education.

Keywords: China, Education, Modern Education, Reform, Old Education, Western Education, New Education.

1. Eski Eğitim, Yeni Eğitim ve Batı Eğitimi

Mançu Hanedanı'nın (1644-1912) son dönemine kadar Çin'de insanlar memur olabilmek için uzun yıllar süren zorlu bir eğitimden geçiyordu. Bu eğitimin içeriği ise Beş Klasikler¹, Konfüçyus düşünce ekollerine ait kitaplar ve Çin tarihindeki diğer felsefi eserlerden oluşuyordu. Eskiden bu eğitimi almanın amacı, önce kendini geliştirmek sonra da memur olarak ülkenin gelişimine katkı sağlamaktı. Bu geleneksel eğitim sistemine 'Eski Eğitim' (旧学) denmektedir (Wang, 2003: 31). 'Batı Eğitimi' (西学) kavramı ise 16. yüzyıldan itibaren batıdan gelen misyonerler aracılığıyla Çin'e tanıtılmış olan astronomi, geometri, matematik gibi yeni bilim dallarını ve batı tarzı eğitimi ifade etmektedir. 'Yeni Eğitim' (新学), başlangıçta 'Batı Eğitimi'ne eş sayılsa da, Çin'in modernleşme mücadelesine önemli katkıları olan dönemin siyasi düşünür ve reformcusu Kang Youwei 康有为 (1858-1927) ve onun öğrencisi Liang Qichao'un 梁启超 (1873-1929) çabaları sonucu; 'Çin Eğitimi ve Batı Eğitiminin birleşiminden oluşan yeni bir eğitim şekli' anlamını kazanmıştır (Wang, 2003: 34). Daha açık bir ifadeyle yeni eğitim, batı eğitiminin alınıp içselleştirilmesi ve

* Arş. Gör., Düzce Üniversitesi Hakime Erciyas Yabancı Diller Yüksekokulu, tugbaakgur@düzce.edu.tr

¹ Konfüçyus tarafından düzenlendiğine inanılan bu beş klasik kitap, Konfüçyanizm düşüncesinin de temellerini oluşturmaktadır. Bu beş klasiğin isimleri ve içerikleri şu şekildedir; Shujing 书经 (Kayıtlar Kitabı), erken Zhou dönemi ve öncesine ait hükümdar ve yöneticiler tarafından yazdırıldığı iddia edilen belge ve konuşmaların derlemesidir. Kayıtlar Kitabı'nın bir diğer özelliği erken dönem Çin düzyazı örneklerini içeriyor olmasıdır. Shijing 诗经 (Şiirler Kitabı), toplam 305 şiirden oluşmaktadır ve Konfüçyus'un kendi derlemesi olduğuna inanılır. Çin şiirlerinin ilk derlemesi niteliğinde olan bu kitap Çin şiirinin kaynağı ve Çin realistik destanlarının başlangıç noktasıdır. Liji 礼记 (Törenler Kitabı), Eski törenleri ve sosyal yapıları tanımlayan klasiktir. Bugün mevcut olan Törenler Kitabı sürümü Konfüçyus'un kendisi tarafından düzenlendiği söylenen orijinal metin değil, M.Ö. 3. yüzyılda bilim insanları tarafından derlenen bir versiyondur. Yijing 易经 (Değişimler Kitabı), kehanetler metnidir ve diğer klasikler içinde en eski olanıdır. Değişimler Kitabı hemen hemen tüm dünyada okunan; psikanaliz, iş, sanat ve edebiyat alanında insanlara ilham veren etkili bir klasik metindir. Chunqiu 春秋 (İlkbahar-Sonbahar Kitabı), Konfüçyus'un doğduğu Lu Devleti dönemine (M.Ö. 722-481) ait tarihi kayıtların kronolojik olarak kaydedildiği kitaptır (Nylan, 2001: 19-23).

Çinileştirilmesiyle ulaşılmak istenen bir hedefdir. Çin eğitim sisteminde yaşanan bu değişim süreci, Çin'in batılılaşma sürecinde önemli bir aşama olarak düşünülebilir.

2. Bilgiden Faydalanma Düşüncesi

Eskiden beri Çin'de eğitilmiş insanlar edindikleri tüm bilgileri ülkelerini güzelleştirmek için kullanmanın hayalini kurarlardı. Bu düşünce, Ruja 儒家² felsefesinin önemli bir parçası olan ve Türkçeye 'bilgiden faydalanma' olarak tercüme edebileceğimiz 'Jingshi zhiyong 经世致用' düşüncesidir (Wang, 2000: 40). Çince sözcüklerin asıl anlamlarını açıklama konusunda güvenilir bir kaynak olarak değerlendirilen 'Ciyuan 辞源' sözlüğünde 'jingshi 经世' terimi: "dünya meselelerini yönetmek" olarak açıklanırken; "致用" terimi ise "her yönden faydalanmak, kullanmak" ifadesiyle açıklanmıştır. Yine Çin'in en geniş kapsamlı sözlüklerinden biri olan 'Cihai 辞海'; 'Jingshi Zhiyong' 经世致用 terimini şu şekilde açıklamıştır: "Ming (1368-1644) ve Qing (1644-1911) Hanedanları döneminde desteklenen, bilginin ülke bilimine (gelişimine) yararı için kullanımınıdır". Bu bakımdan bilgi işlevsel ve faydacı bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Bu iki sözlüğün açıklamalarından yola çıkarak, Bilgiden Faydalanma düşüncesinin; ülke halkını güvenle yönetmek, sosyal gerçekliğe dikkat çekmek, toplumsal çatışmalarla yüzleşmek ve sosyal sorunları çözmek gibi etkin hedeflere ulaşmak için bilgiyi kullanmayı amaçlayan düşünce olduğunu söylemek mümkündür. Mançu Hanedanı döneminde Gong Zizhen 龚自珍 (1792-1841), Wei Yuan 魏源 (1794-1856), Liang Qichao 梁启超 (1873-1929) ve Zhang Taiyan 章太炎 (1868-1936) gibi büyük düşünürlerin tamamı bu düşüncelerden beslenmişlerdir. Dolayısıyla Mançu Hanedanı'nın zayıfladığı dönemde bu düşünürler reformlar yapmayı hedeflemiş ve bu yönde çalışmalar yapmışlardır.

Song, Moğol ve Ming dönemlerinde; Song Hanedanı zamanında (960-1279) Taoizm ve Budizm (道佛) düşüncelerinden beslenen Yeni Konfüçyüsçülük (新儒家) ortaya çıkmıştır. Yeni Konfüçyüsçülük Düşüncesine göre eğitimin amacı geleneksel Konfüçyüsçülük'te olduğu gibi insanı erdeme ulaştırmak olmalıdır (Kong, 2007: 25). Bu sebeple insan öncelikle erdemli olmayı amaç edinmelidir. Bu düşünceye göre erdemli insanların bulunduğu toplumun düzenli ve istikrarlı bir toplum olduğuna inanılır ve erdemli insanlar tarafından yönetilen toplumlarda her şey kusursuz bir düzen içinde yürür. "Erdemli olmak dışında belirgin bir amacı olmayan, bilimsel ve teknik gelişmeyi yok sayan bu düşünce, Song, Moğol ve Ming Hanedanlarının zayıflamasına neden olmuş ve bunun sonucu olarak da Mançular Çin'in yönetimini ele geçirmişlerdir (1644). Böyle bir ortamda Ming sonu, Mançu başlangıç döneminde âlimler tarım ve askeriye gibi alanlarda yaptıkları çalışmalarla ülkenin güçleneceğine inansalar da bilgiden faydalanma düşüncesinin izleri Mançu hükümdarları Yongzhen 雍正 (1722-1735) ve Qianlong 乾隆 (1735-1799) dönemlerinde yok olmuştur³. Buna rağmen Mançu sonlarında, batıların eskiye oranla daha yoğun olarak Çin'e girmesiyle bilgiden faydalanma düşüncesi tekrar canlanmıştır.

Bilgiden faydalanma ve 'batılılaşma hareketi'nin⁴ Çin geleneksel eğitim ve batı tarzı eğitim arasında geçişi sağlayan köprü olduğunu söylemek mümkündür. Çin'de batıya ilgi batılılaşma hareketi vesilesi ile batının teknolojisini öğrenmekten modernleşmeye ve nihayet 'yeni kültür hareketi'ne⁵ (新文化运动) kadar ilerlemiştir.

²Ruja 儒家, Konfüçyüs Düşünce Ekolü ya da diğer adıyla Konfüçyanizm, ünlü Çin filozofu Konfüçyüs'un (M.Ö. 551-479) öğretilerinden geliştirilen ve erdemli insan olmayı amaçlayan bir düşünce ekolüdür. Konfüçyanizm, çoğunlukla düşünce ekolü olarak tanımlanmasıyla beraber, rasyonalist bir din, yaşam biçimi ya da bir felsefe olarak da tanımlanır.

³Bunun sebebi Yongzheng ve Qianlong dönemlerinde bazı aydınların eserlerinde geçen ifadelerin hükümdarı rahatsız etmesi sonucu önce hapsedilip sonra da idam edilmeleridir. Bu tür olaylara 'Yazınsal Soruşturma' (文字狱 wenziyu) denmektedir. Bu olaylardan sonra dönemin aydınları kendilerini geri çekmiş, sadece sanat ya da eski metinlerin incelenmesi üzerine çalışmışlardır. Bunun sonucu olarak da bilim giderek gerçeklikten uzaklaşmış gerilemiş ve bu durum yaklaşık 200 yıl sürmüştür. Bu olayların tek olumlu yönü Çin geleneklerinin devamlılığını sağlamış olmasıdır.

⁴Yangwu yundong 洋务运动, Kendini Güçlendirme Hareketi ya da Tongzhi Reformları olarak da bilinen Batılılaşma Hareketi, Qing Hanedanı son dönemlerinde batılı kuvvetlere karşı yaşanan bir dizi askeri yenilgiden sonra 1861-1895 yılları arasında uygulanan kurumsal reform girişimleri dönemidir. Bu reformlar Çin'i hızlı bir şekilde güçlü ve müreffeh bir ülkeye dönüştüremese de, batı bilim ve teknolojisini Çin'de tanımasını, ilk modern işletmelerin ortaya çıkmasını sağlamış ve ulusal sermayenin oluşturulup geliştirilmesi yolunda öncü bir rol oynamıştır.

⁵'4 Mayıs Hareketi' (1919) olarak bilinen, özellikle demokrasi ve bilimde batılılaşmayı amaçlayan Konfüçyanizm karşıtı harekettir. Başta öğrenciler olmak üzere orta ve alt sosyal sınıftan halkın ülke genelinde siyasal ve toplumsal reform talebiyle 1915 yılında başladığı grevlerin etkisi zamanla büyümüş ve 1919 yılında güçlü bir harekete dönüşmüştür. 4 Mayıs 1919 tarihinde Pekin'de üç binden fazla öğrenci, I. Dünya Savaşı'nı bitirecek olan Versailles Barış Konferansı'nda alınan; Shandong eyaletinin kuzeydoğusunda Almanlara ait olan ayrıcalıkların Japonlara devredilmesi kararını ve bu kararın onaylanmasını protesto etmek amacıyla toplanmıştır. Dönemin Ulaştırma Bakanının evinin yakılması ve Japon Büyükelçinin saldırıya uğramasıyla sonuçlanan protestolardan sonra hareket ülke geneline yayılmıştır. Öğrencilerin başlatmış olduğu bu vatansever harekete birkaç ay sonra işçiler ve esnaflar da destek vererek greve başlamış, nihayet halkın bu kararlı direnişi sonunda Çin yönetimi geri adım atarak barış anlaşmasını imzalamayı reddetmiştir (Nishi, 2010).

Çin ve Japonya, batıdan bilim ve teknoloji öğrenmeye yaklaşık aynı tarihlerde başlamış, ancak Japonlar Çin gibi 'Çinli-yabancı' (华-夷) tartışma ve çekişmelerine girmeyerek batının ilerleme kaydettiği bilim dallarını öğrenmeye ve uygulamaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak da Birinci Çin-Japon Savaşı olan Jiawu Savaşı'nda (Ağustos 1894-Nisan 1895) kazanan taraf Japonya olmuştur.

3. Batılılaşma Hareketi ve Çinli-Yabancı Çatışması

Eski Çin'de, Çin'in dünyanın merkezinde yer aldığına inanılmaktaydı. Çinliler kendi kültürlerini üstün kültür olarak kabul etmiş, yabancıların ise kendilerinin aksine medeniyetten yoksun ve kaba varlıklar olduğuna inanmışlardır. Çin halkı kendi toplumunun yabancıardan üstün ve medeni olduğuna inandığı için, yabancıardan herhangi bir alanda eğitim almayı da kendilerine hakaret saymışlardır (Kırilen, 2014: 21-45). Çinli-yabancı olarak adlandırılan bu düşünce, Çin'de batıdan bilim ve tekniğin öğrenilmesine uzun süre engel olmuştur. Mançu döneminde yaşamış olan muhafazakâr düşünürlerin öncüsü olan Wo Ren 倭仁 (1804-1871) asıl olanın teknik değil, insanın kalbi olduğunu savunmuş ve bu ön yargılı yaklaşım batı tarzı eğitim ile geleneksel Çin eğitimi arasında uzun süren çatışmalara neden olmuştur.

Çin'in ağır bir yenilgiye uğradığı ve batı teknolojisi karşısında ne kadar güçsüz olduğu gerçeğinin, Çinli siyasetler tarafından da acı bir şekilde anlaşıldığı Afyon Savaşı'ndan⁶ sonra 1861 yılında 'batılılaşma hareketi' 洋务运动 başlamış ancak bu dönemde batı tarzı eğitim yaygınlaşmamıştır. Bunun yanında, Afyon Savaşı'ndan sonra öne çıkan 'batının teknolojisini batıya karşı kullanma' (师夷技以制夷) sloganı altında Çinlilerin batıyı tanıyarak batı bilimini benimsemelerindeki temel gaye geleneksel Çin eğitimi kaldırmak ve bütünüyle batılılaşmak değil, batı karşısında güçlü olabilmek ve kaybedilen saygınlığı geri kazanmaktır (Wang, 2000: 40). Ancak yaşanan tüm yenilgilere rağmen Çinliler yine de kendilerini batılılardan üstün görmeye devam ederek, onlardan öğrenmeye karşı çıkmakta ısrar etmiştir. Bu aşamada yenilikçiler de 'geleneksel doğruluğun' (礼义) önemini göz ardı edemeyerek yenilikçiliğe karşı olanların ilke ve sebeplerini haklı bulmuş, böylece eskinin yeniyle olan bu çatışmasından bir sentez yaparak 'Çin'in özü, batının işlevi' (中体西用) düşüncesini benimsemişlerdir (Wang, 2000: 27).

4. Yeni Eğitimin Ortaya Çıkışı

Geleneksel eğitim sisteminde Konfüçyus öğretilerine önem verilmesi ve memurluk sınavlarında insanların bu öğretilerden sorumlu tutulmaları, âlimlerin başka alanlara yönelmeden kendilerini sadece bu bilgilerle donatmalarına neden olurdu. Batılı misyonerler ise Çin'in bu sınav sistemini ve Çinlilerin sadece edebiyat ve felsefe öğrenmelerini, asıl uygulanabilecek olan bilim dalları üzerine çalışmamalarını eleştirmişlerdir.

Mançu Hanedanı sonunda batılı işgal güçleri kapıya dayandığı zaman bile Çinli yöneticiler mevcut sistemi nasıl reforme edebileceklerini tartışıyorlardı. Bu tartışmalardaki asıl sorun, batı tarzı eğitimin Çin'e nasıl uygulanacağı konusuydu. Aslında Çinliler batı tarzı eğitimle tanıştıklarında eski bir toplumun yeni bilgiyle karşılaştığında yaşadığı kararsızlığı yaşamışlardı. Bu kararsızlık Çinlilerin tamamen batılılaşması mı gerektiği yoksa geleneksel Çin eğitimine devam etmeleri mi gerektiği konusundaydı. Dönemin muhafazakârları sadece Konfüçyüs ve Mengzi'nin⁷ öğretilerinin öğretilmesi gerektiğini savunurken, batılılaşma yanlıları batı tarzı eğitime ve yaşam tarzına geçmek gerektiğini savunuyorlardı. Bu eksi yeni çatışması sonucunda, iki tarafın da kabul ettiği, Çin öğretileri temelinde batı biliminin ve tekniğinin öğretileceği 'yeni eğitim' (新学) adı verilen bir eğitim şekli ortaya çıkmıştır. Bu noktada sorun, batıdan gelen bilimin işlevsel bir araçtan ibaret olduğunun sanılmasıydı.

4.1. Yeni Eğitim ve Batı Eğitimi

Daha önce de değinmiş olduğumuz gibi batı eğitimi, batı tarzı eğitimi ifade eder. Çin eğitimi ise Çin'de gelişmiş olan geleneksel eğitimidir. Ancak bazı Çinli aydınlar yeni eğitim ile batı eğitiminin aynı şey olduğunu ileri sürmüşlerdir. Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Çin'de de bu süreçte 'batı' ile 'yeni'; 'Çin' ile de 'eski' eşleşmiştir. Dolayısıyla yeni eğitimin, batı eğitimi olduğu zannedilmiştir.

⁶ İngiliz afyon tüccarlarının 19. yüzyılın başlarında Çin'e yasa dışı yollardan afyon sokmaya başlamalarından sonra Çin hükümeti 1839'da afyon ticaretini durdurma girişiminde bulunarak İngiliz tüccarların Kanton'daki (Guangzhou) tüm afyon depolarına el koydu. Bu olay ile başlayan gerginlik İngiliz denizcilerin Çinli bir köylüyü öldürmesi sonucu daha da yükseldi ve Çin-İngiltere arasında 1839-1842 yıllarında süren Afyon Savaşı'nın başlamasına neden oldu. Savaş İngiltere'nin kesin zaferiyle sonuçlandı. Savaş sonrası 29 Ağustos 1842'de imzalanan Nanjing Antlaşması, takiben 8 Ekim 1843 tarihli Bogue Ek Antlaşması'yla, Çin'in İngiltere'ye büyük bir tazminat ödemesi, ticaret ve yerleşim amacıyla beş limanın İngilizlere bırakılması ve İngiliz yurttaşlarının İngiliz mahkemelerinde yargılanması hakkı karara bağlandı (Kırilen, 2014: 58-76).

⁷ Çincesi: 孟子. M.Ö. 372-289 yılları arasında yaşamış olan Çinli filozof. Konfüçyüs'un kendisinden sonra en ünlü Konfüçyanist filozof olarak bilinir (Kwong, 2010).

Ancak sanılanın aksine batı biliminin ve batı tarzı eğitimin Çin'e girişini sağlayan Avrupalı misyonerlerin eğitim alanındaki amacı batının eğitimini olduğu gibi Çin'e uyarlamak değil, batı eğitiminin sağlayacağı katkılarla geleneksel Çin eğitimini genişletmektir. Buna göre yeni eğitim; batı eğitimi ile geleneksel Çin eğitiminin karışımı olarak ortaya çıkan yeni bir eğitim sistemidir. Denetimli reformu savunan Qing Hanedanı politikacısı Zhang Zhidong'un 张之洞 (1837-1909) öne sürdüğü 'eski öz, yeni kullanım' (旧体新用) düşüncesi tam da bu eğitimi açıklamaya uygun bir sistemi ifade etmektedir. Buradaki 'jiu' (旧); 'geleneksel Çin eğitimini' (中学), 'xin' (新) ise 'batı eğitimini' (西学) ifade etmesiyle 'eski öz, yeni kullanım' ve 'Çin'in özü, batının işlevi' (中体西用) ifadelerinin aslında aynı anlamı taşıdığı anlaşılmaktadır (Chen, 1999: 37).

Reformcular ise 'ne Çin, ne batı' (非中非西) düşüncesiyle yeni eğitim kavramına farklı bir anlam kazandırmışlardır. 'Ne Çin, ne batı', Çin'de tamamen Çin tarzı veya tamamen batı tarzı eğitimden farklı olarak yepyeni bir eğitim sisteminin gerekliliğini ifade eder. Reformcular olarak adlandırılan grubun hepsi iyi bir eski eğitim (geleneksel Çin eğitimi) geçmişine sahiptir ve bu alanda bilgi sahibidirler. Ancak hepsi bilgidan faydalanma düşüncesini benimsemiş ve bunu gerçekleştirmeyi hedeflemişlerdir. Bu hedeflerinin altında yatan sebep, batı bilimlerinin günlük hayatta ve toplumdaki sorunların çözümünde kullanılabilirliğinin farkına varmış olmalarıdır. Reformcular bu faydalı bilim dallarının Çin'de de öğrenilmesi ve uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Ancak onlara göre bu öğrenme geleneksel Çin eğitiminden tamamen kopuk olmamalı, batı eğitimi ile Çin eğitimi aynı anda verilmelidir. Batı biliminin Çin'e uyarlanması ancak bu şekilde gerçekleşebilir çünkü yeni bir şey öğrenmek ve uygulamak için öncelikle Çin'in tarihsel sürecini, felsefe ve kültürünü iyi anlamış olmak gerekir. Bu düşüncenin sonucu olarak yeni eğitim kavramı yeni bir anlam kazanmıştır (Luo, 1996: 90). Yeni anlamıyla yeni eğitim, geleneksel Çin eğitimini temel alarak batı eğitimiyle (西学) beslenmiş bir eğitim tarzıdır. Liang Qichao bu yeni eğitim sisteminde klasik eserlerin ve Konfüçyus gibi büyük düşünürlerin eserlerinin yanında batı bilimlerinin de öğretilmesi gerektiğini savunmuştur (Li, 1992: 218). Yeni eğitim ile batı eğitimi arasındaki fark buradan kolaylıkla anlaşılmaktadır.

Yeni eğitim ile batı eğitimi arasındaki farkı anlamının diğer bir yolu da bu iki kavramın tarihsel süreçlerine bakmaktır. Batı eğitimi kavramı Ming Hanedanı (1368-1644) sonunda, Li Madou⁸'un Çin'e astroloji ve geometri bilimlerini getirmesi sonucu ortaya çıkmıştır. O dönemde insanlar Li Madou gibi misyonerlerin getirdikleri bilimleri 'batı eğitimi' (bilimi) olarak adlandırmıştır. Li Madou'un geliştirdiği (1583) itibaren geçen yaklaşık 200 yıllık süre içinde, Çin'e gelen diğer batılı misyonerler tarafından oldukça fazla sayıda kitap Çinceye tercüme edilmiş ve bu kitapların içerdiği bilimlerin hepsi Çinliler tarafından batı eğitimi olarak adlandırılmıştır. 'Yeni eğitim' kavramı ise 19. yüzyıl sonlarında yaygınlaşmış ve 20. yüzyıl başlarında neredeyse moda olmuş sayılabilecek kadar sık kullanılmıştır.

5. Eğitim Reformu

Jiawu savaşından sonra yürüttükleri batılılaşma hareketinin yetersiz olduğunu anlayan Çinli aydınlar geleneksel Çin eğitim sistemini tamamen değiştirmek istemiştir. O dönemde bütün hükümdarlık sistemini kaldırmak isteyen 'devrimciler' (革命派) ve İngiltere meclisi benzeri bir sistem kurmak isteyen 'reformcular' (维新派) grupları bulunmaktaydı. Reformcuların lideri olan Kang Youwei, yeni eğitimin ortaya çıkışında önemli bir rol oynamıştır. Kang Youwei'in meclis kurma hedefi gerçekleşemese de, yeni eğitim sistemine büyük katkı sağlamış olduğu bir gerçektir.

Geleneksel Çin eğitim sisteminde Xuexiao (学校), Shuyuan (书院) ve Sixue (私学) olmak üzere üç farklı okul sistemi bulunmaktaydı. Xuexiao, dönemin İmparatorluk Akademisi⁹ tarafından kurulan okullardır. Shuyuan, sessiz bir eğitim ortamı sağlamak amacıyla şehirlerden uzak bölgelere kurulan klasik eğitim okullarıdır. Sixue ise özel okullardır. Xuexiao ve Sixue tamamen dönemin memurluk sınavlarına¹⁰ yönelik eğitim vermesi sebebiyle bu okullar memurluk sınavına hazırlanmak için birer araç olmaktan öteye

⁸Matteo Ricci 利玛竇 (1552-1610). Uzun yıllar Çin'de misyonerlik yapmış olan İtalyan Cizvit rahip. Ricci 1582 yılında, o tarihte Portekiz ticaret bölgesi olan bugünkü Macao özerk yönetim bölgesine giderek orada misyonerlik faaliyetlerine başlamıştır. Çin'deki misyonerlik faaliyetlerini 1582 yılından 1610 yılında Pekin'de vefatına kadar aralıksız olarak sürdürmüştür (www.ricci.org/eng/introduction/index.htm - Macao Ricci Institute).

⁹Guozijian 国子监, (Imperial Collage) 1306 yılında kurulan ve Yuan, Ming, Qing Hanedanları süresince yükseköğrenimden sorumlu olan ulusal merkezidir. Eğitim yönetimi işlevi nedeniyle geleneksel Çin eğitim sistemindeki en yüksek eğitim kurumudur. Kurum 1905 yılında, geleneksel Çin eğitimine dayalı memurluk sınav sistemi uygulamasının da kaldırılmasıyla birlikte kapatılmıştır.

¹⁰Keju 科举, Çin'de 605-1905 yılları arasında memur seçimi için uygulanan, toplum yaşamına yön veren ve devlet teşkilatının temel yapısını oluşturan bir sınav sistemidir. Geleneksel Çin Klasikleri bu sınavın içeriğini oluşturmaktadır. Yüzyıllar boyunca aralıksız uygulanan memurluk sınavları Çin toplumunun kültürel, entelektüel ve politik yapısının şekillenmesine yardımcı olmuştur (Avcı, 2017: 13).

geçememiştir. Dönemin gerçek eğitim veren tek kurumu Shuyuan okullarıdır ve yeni eğitimin ortaya çıkışı da bu okullardan olmuştur (Wang, 2000: 169). Jiawu savaşından sonra Çinli aydınlar ülkelerinin gelişimi için iyi eğitilmiş ve yetenekli insanlara ihtiyaç duyduklarını anlamışlardır. Ancak dönemin düşünürlerine göre eğitilmiş insanların yetişebilmesi için öncelikle eski eğitim sisteminin kaldırılıp batı eğitim sisteminin uygulamaya koyulması gerekmektedir. Yine bu düşünürlere göre batıların gücü onların eğitim sisteminden gelmektedir. Dolayısıyla çağdaş eğitim reformunun içeriği 'yeni okulların' (学堂) kurulması, eski sınav sisteminin kaldırılması ve Shuyuan'lerin yeniden düzenlenmesi olmalıdır.

Batılılaşma hareketi döneminde gerçekleşen eğitim reformu, yeni okulların (学堂) kurulmasıyla olmuştur. Batı dillerinin öğretildiği Tongwenguan (同文馆) ve batı tıp biliminin öğretildiği Xiyi Xuetang (西医学堂) gibi okullar bu yeni okullardan bazılarıdır. 30 yıl içinde bu tür okullardan yaklaşık 30 adet kurulmuş, bunlara ek olarak misyonerler de kendi okullarını kurmuşlardır. 1830'lu yıllardan 1890'lı yıllara kadar geçen zaman dilimi batı kültür ve eğitiminin Çin kültür ve eğitim sistemine yayıldığı ilk dönemdir. Bu zaman diliminde yeni kurulan okulların sayısı 1000'e ulaşmıştır. Bu okullarda öğrenim görmüş olan öğrenci sayısı ise 10.000 ile 20.000 arasındadır (Wang, 2000: 179). Bu okullarda batı eğitimi ve Çin eğitimi birlikte verilmektedir. Örneğin, 1896 yılında Hunan bölgesi eğitim politikaları reformu gereğince yeni Shuyuan okullarının ders programında; klasikler, tarih, analektler, harita, matematik, şiir ve düzyazı olmak üzere altı temel ders bulunmaktadır (Ding, 1998: 215). O tarihlerde Çin'de yeni eğitim bilimleri alanlarında donanımlı eğitimciler bulunmadığı için, bu dersler yabancı eğitimcilerin sorumluluğu altında idi. Eğitimde yaşanan tüm bu gelişmelerle birlikte Çinli aydınlar da yeni okullar kurmak için girişimde bulunmuşlardır. 1878 yılında kurulan Zhengmeng Shuyuan (正蒙书院) ve 1891 yılında kurulan Wanmu Caotang (万木草堂), Çinli aydınların kurduğu okullardandır. Bu gibi yeni okulların sistemi geleneksel Çin eğitim sisteminden bağımsız olarak geliştirilmiştir. Yeni sisteme sahip bu okullar, Çin eğitim sisteminde eğitime devam eden okulların da değişmesi için baskı oluşmasını sağlamış, geleneksel eğitime dayalı memurluk sınavlarının da 1905 yılından itibaren iptal edilmesiyle yeni eğitim büyük bir zafer kazanmıştır. Jiawu savaşından sonra Shuyuan okullarında yeni eğitime ait yöntem ve derslerin kullanılması kamu tarafından yaygın olarak kabul görmüş ve bu durum 1896 yılında yasallaşmıştır. Bu dönemde batı eğitimine ait kitaplar daha hızlı ve kapsamlı olarak Çinceye tercüme edilmiştir. Edebiyatta batı edebiyatına ait içerikler kullanılmış, yeni kelimeler, yeni şiirler ve yeni ifade şekilleri ortaya çıkmıştır. Tarih alanında batı yöntemleriyle araştırmalar yapılmıştır. Örneğin; batıdan öğrenilen arkeoloji çalışma yöntemleriyle fal yazıtları¹¹ incelenmeye başlanmış, yine batıdan öğrenilen coğrafya bilgileriyle yeni haritalar yapılmıştır. Bunlar gibi çoğaltılabilecek örneklerle Çin ve batı bilimleri iç içe geçerek birleşmiş, bu birleşmenin sonucu olarak da Çin'de farklı bilim alanlarında yeni çalışmalar ve bu çalışmaların ürünleri görülmeye başlanmıştır.

Çin eğitim sistemindeki reform, Kang Youwei ve Liang Qichao'ın savunduğu reform hareketinin (维新变法) temel içeriğini oluşturur. 1898 yılında İmparator Guang Xu 光绪, reform hareketini kabul ederek bütün okulların hem Çin eğitimi hem de batı eğitimi vermesini sağlamıştır. Reform hareketi aynı yıl kadın hükümdar Cixi 慈禧 (1835-1908) tarafından yapılan darbe (戊戌政变) ile etkisini kaybederek başarısızlığa uğrasa da, toplumda eğitim reformu ihtiyacı varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Takip eden yıllarda ortaya çıkan boxer ayaklanması¹² sonucu Mançu Hanedanı'nın yeni politikasındaki ilk icraatı yine eğitim reformu olmuştur. 1901 yılından itibaren sayısız bölgesel ve özel okullar açılmıştır ve bu okulların hepsi modern okullardır (Reynolds, 1993: 133). 1902 yılında Çin'deki tüm Shuyuan okulları yeni eğitim sistemiyle eğitim veren Xuetang okullarına dönüştürülmüştür. Tüm bu olumlu gelişmeler sonucu 1905 yılında eski sınav sisteminin kaldırılmasına kadar tüm ülkede yeni sisteme göre eğitim veren toplam 8277 adet okul açılmış bulunmaktadır. Eğitimde meydana gelen bu büyük reformla birlikte Çin'de uygulanmaya başlanan yeni eğitim ile eski eğitim arasındaki farklar Tablo 1'de belirtilmiştir.

¹¹ Jiaguwen 甲骨文, Shang (M.Ö. 1600-1100) Hanedanı dönemine ait, hayvan kemikleri ve kaplumbağa kabukları üzerine yazılmış antik Çince kehanet imleridir. Bu imler bilinen en eski tarihli Çin yazılarıdır. Büyük çoğunluğu bugünkü Henan Eyaleti'ne bağlı Anyang bölgesinde bulunmuştur.

¹² Gengzi shibian 庚子事变, 1899-1901 yılları arasında Batı'nın Çin üzerindeki ekonomik ve siyasi etkisine karşı çıkartılan bir halk ayaklanmasıdır. Ayaklanma 1899 yılı Kasım ayında tüm yabancıların ülkeden çıkartılması hedefiyle başlamış, 7 Eylül 1901'de sona ermiştir. Ayaklanma boyunca ve ayaklanmanın bastırılması sırasında binlerce isyancı, yabancı ve Çinli hayatını kaybetmiştir (Xiang, 2003: 115).

Tablo 1: Geleneksel Çin Eğitimi ile Yeni Eğitim Arasındaki Fark

	Eski Eğitim (Geleneksel Çin Eğitimi)	Yeni Eğitim (Modern Eğitim)
Amaç	1. Memurluk sınavlarına hazırlanmak 2. Erdemli insan olmanın yollarını öğrenmek	1. Bilgi ve bilişsel becerilerin yayılması 2. Mesleki eğitim 3. Modern ideolojilerin tanıtılması (milliyetçilik, demokrasi)
İçerik	1. Konfüçyus klasikleri çalışmaları 2. Yazma becerileri çalışmaları	1. Matematik, Fizik, Kimya, Tarih, İngilizce gibi batı dersleri 2. Çince, Klasikler, Analektler gibi geleneksel Çin dersleri
Özellik	1. Memuriyet sınavı odaklı eğitim 2. Her özel okula göre değişkenlik gösteren koşullar 3. Puanlama sınıflandırmalarının açıkça belirlenmediği gayri resmi eğitim sistemi	Genellikle kamu tarafından finanse edilen ve kamuya açık okullar Puanlama sınıflandırmalarının açıkça belirlendiği standart resmi okul sistemi 3. Eğitimde cinsiyet eşitliği

Sonuç

19. ve 20. yüzyılda değişen dünya koşullarına ayak uydurmakta geç kalmış olan Çin'de artık zorunlu bir ihtiyaç haline gelen eğitim reformu Mançu Hanedanı son dönemlerinde gerek gelenekselci muhalifler gerekse otoriter siyasiler tarafından uygulanan çeşitli engellerle karşılaşmıştır. Bununla birlikte Çin'in dünyanın merkezinde olduğuna ve Çin kültürünün en üstün kültür olduğuna inanmış olan Çinliler yabancıardan bilim ve teknik öğrenmeyi uzun süre reddetmişlerdir. Bu engel ve itirazlar bir yana, Afyon Savaşı'nda (1839-1842) Çin'in İngilizler karşısında ağır yenilgiye uğraması sonucu Çinli siyasi ve düşünürler kendi ülkelerinin batı bilgi ve teknolojisi karşısında ne kadar geride olduğunun farkına varmışlardır. Bu uyanış sonrasında Çinli siyasiler 1861 yılından itibaren batılılaşma hareketini başlatmış olsalar da eğitim reformunun kısa sürede uygulanıp yaygınlaşmasını sağlayamamışlardır. Çin'de geleneksel eğitimin önemini savunan gelenekselciler ile eğitim, teknoloji, siyaset ve kültür alanında reformun gerekliliğini savunan yenilikçilerin uzun yıllar süren anlaşmazlıklarına rağmen, reformu savunan siyasi ve düşünürler ısrarla çalışmaya devam etmiş ve bu çalışmalar geç de olsa sonuç vermiştir. Çin eğitim sisteminde reform girişimleri, ülkede reform gerçekleşene kadar 'bilgiden faydalanma', 'batı eğitimi', 'yeni-eski çekişmesi', 'Çin'in özü-batının işlevi', 'ne Çin-ne batı' düşüncelerinin ortaya çıkmasını sağlamış, yaşanan çekişmeler sonunda 'yeni eğitim' sistemi Çin koşullarına en uygun reform seçeneği olarak kabul görmüştür. Yeni eğitim sistemi, Çin değerlerine ve modern dünyanın gerektirdiği bilimsel içeriğe sahip olmasıyla hem gelenekselciler hem de yenilikçiler tarafından onaylanmış ve geç de olsa 1890'lı yıllardan itibaren rahat uygulanabilecek zemine kavuşmuştur. Bu süreç sonunda eğitim reformu nihayet Çin'in ihtiyaçlarına cevap verebilecek hale gelmiştir. 1912'de Mançu döneminin sona ermesi, hanedan sisteminin kaldırılması ve beraberinde birçok geleneksel uygulamanın da sonlandırılması ile Çin'de eğitim reformu hız kazanmıştır. Eğitim reformunun en önemli sonuçlarından biri de, tamamen geleneksel bilgi ve Konfüçyanist öğretilere dayalı olarak gerçekleştirilen, 605 yılından itibaren 1300 yıl boyunca uygulanan memurluk sınav sisteminin işlevini yitirerek 1905 yılında uygulamadan kaldırılmasına neden olmasıdır.

KAYNAKÇA

- Avcı, İsmigül (2017). Mançu Hanedanı Çin Klasik Memurluk Sınav Sistemi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 54.
- Chen, Tiejun (1999). 中体西用思想与中国近代化进程 Çin'in Özü, Batının İşlevi Düşüncesi ve Çin'in Batılılaşma Süreci. *Journal of Anqing Teachers College (Social Science Edition)*, Vol:18, No:4.
- Reynolds, Douglas Robertson (1993). China, 1898-1912: The Xinzheng Revolution and Japan. *Council on East Studies*, Harvard University.
- He, Jiuying; WANG Ning; DONG Wei (2015). 词源 Ciyuan. *商务印书馆*, Shangwu Yinshuguan.
- Kırilen, Gürhan (2014). Çin'de Afyon Savaşları. Gece Kitaplığı.
- Kong, Linghong (2007). *现代新儒家与新道家 Modern Yeni Konfüçyanizm ve Yeni Taoizm*. 江西省高校人文社会科学重点研究基地南昌大学江右哲学研究中心 Jiangxi Sheng Gaoxiao Renwen Shehui Kexue Zhongdian Yanjiu Jidi Nanchang Daxue Jiang You Zhaxue Yanjiu Zhongxin.
- Kwong, Loi Shun (2010). Mencius. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Winter 2010 Edition. (<https://stanford.library.sydney.edu.au/archives/sum2010/entries/mencius/>) Erişim tarihi: 04.01.2018.
- Li, Shuangbi (1992). *从近世到启蒙-近代变革思想演进的历史考察 Yakın Geçmişten Aydınlanmaya - Yakın Geçmiş Değişim Düşünceleri Evriminin Tarihsel İncelemesi*. 中国展望出版社 Zhongguo Zhanwang Chubanshe.
- Luo, Zhitian (1996). *传教士与近代中西文化竞争 Misyonerler ve Modern Çin-Batı Kültürü Rekabeti*. 历史研究 Lishi Yanjiu, 第 6 期.
- Nishi, Masayuki (2010). March 1 and May 4, 1919 in Korea, China and Japan: Toward an International History of East Asian Independence Movements. *The Asia Pacific Journal: Japan Focus*. (<http://apjif.org/-Nishi-Masayuki/2560/article.html>) Erişim tarihi: 04.01.2018.
- Nylan, Michael (2001). *The Five Confucian Classics*. Yale University Press.
- Xia, Zhongnong; CHEN, Zhili (2010). *辞海 Cihai*. 上海辞书出版社 Shanghai Cishu Chubanshe.
- Xiang, Lanxin (2003). *The Origins of the Boxer War: A Multinational Study*. Psychology Press (Google Books).
- Wang, Xianming (2000). *近代新学 - 中国传统学术文化的嬗变与重构 Modern Dönem Yeni Öğrenme - Çin Geleneksel Akademik Kültürünün Evrimi ve Yeniden İnşası*. 商务印书馆 Shangwu Yinshuguan.
- Wang, Xianming (2003). *关于晚清的新学与旧学 Geç Qing Hanedanı Dönemi Yeni Eğitimi ve Eski Eğitimi Hakkında*. 南开大学中国社会史研究中心 Nankai Daxue Zhongguo Shehui Shi Yanjiu Zhongxin.